

'לילה וערפל', הוראת-

(Nacht und Nebel). מונח הקשור בצו הסודי של היטלר 'Nacht und Nebel' מיום 7 בדצמבר 1941, חתום בידי וילהלם קיטל, ראש המטה הכללי של הורמכט. הצו כולל שיטות לשימוש באמצעי דיכוי כלפי תנועות ההתנגדות בארצות אירופה המערבית הכבושות בידי הגרמנים, וכונה 'צו קיטל' (Keitel Erlass).

הצו הוצא מחמת המצב בצרפת הכבושה, שבמחצית השנייה של 1941, אחרי התקפת הגרמנים על ברית-המועצות, הלכה וגברה בה פעילות תנועת ההתנגדות. במטרה להרתיע מפעילות כזאת את כול תושבי השטחים הכבושים באירופה המערבית, פקד קיטל להילחם בפעולות המכוונות נגד הרייך ונגד מוסדות הכיבוש באמצעי טרור חמורים ביותר. על פעילות כזאת צפוי היה עונש מוות. עד אז הוסמכו בתי-המשפט הצבאיים לפעול רק במקרים שבהם לא נתקל עונש מוות בהסתייגות כלשהי, ושניתן היה לסיים בשמונה ימים את תהליך השיפוט עצמו, ובכללו הוצאת גזרי-הדין לפועל. במקרים החורגים ממסגרת זו היתה הוראה להעביר לרייך את האנשים שנאסרו, למיצער את הנאשמים המרכזיים. הוראת לו"ע אסרה על משרדים ומוסדות למסור מידע כלשהו בנוגע לאנשים שנאסרו, ועל האסירים נאסרה התכתבות כלשהי. אסירי המיבצע ההוא (אסירי NN) אמורים היו להיעלם, בתוך כביכול לו"ע. האיסור למסור מידע חל גם על מקרים של מות אסירי לו"ע במחנות, בבתי-מעצר ובבתי-כלא.

קיטל שלח לשר המשפטים הוראות כיצד לפרש ולהפעיל את צו לו"ע, והדגיש כי היטלר רואה אפילו בעונש מאסר-עולם על פעילות אנטי-גרמנית אות לחולשה. משרד המשפטים של הרייך קיבל בלי ערעור את עיקרון האחריות על הענישה ואת ההנחיות שקיבל מן המטה הכללי של הורמכט. הצו חל על צרפת, בלגיה, הולנד, דנמרק ונורווגיה. בפברואר 1942 הוטל הדיון במשפטי לו"ע על בתי-משפט מיוחדים ברייך: לנאשמים שנשלחו מצרפת הכבושה – בקלן (Koeln), לשטחי בלגיה והולנד – בדורטמונד (Dortmund) – ואחר-כך באסן (Essen), לאסירים מנורווגיה – בקיל (Kiel), ולכול שאר השטחים שעליהם חל הצו – בברלין. עד ספטמבר 1942 הובאו לבית-המשפט בקיל 262 משפטים, ובאסן – 863. ב-31 בספטמבר 1942 נערך דיון משפטי מרכזי ראשון, ובאותו יום הוטל גזר-דין מוות ראשון. בסוף אפריל 1944 נרשמו 2,014 מקרים שהגיעו לשלטונות הצבא ובהם 6,639 נאשמים, מתוכם נערך דיון משפטי ל-807 מקרים ובהם 1,793 נאשמים שעליהם הוטל גזר-דין מוות.

בנובמבר 1943 אילצו הפצצות מטוסי בעלות-הברית על ערי מערב גרמניה וצפונה את שר המשפטים להעביר את הסמכות של בית-המשפט המיוחד בקלן בענייני לו"ע לבית המשפט המיוחד שלייד בתי-המשפט הממלכתיים בברסלאו (היום ורוצלב). בתחילת 1944 הועברו משפטי הנאשמים מבלגיה, מהולנד ומצפון צרפת מאסן לאופלן (OPPELN); היום אופולה,

(OPOLE). עד אפריל 1944 העבירו השלטונות הצבאיים הגרמניים לבית-המשפט בברסלאו 1,273 תביעות, ובהן 2,139 נאשמים, ולאופלן – 729 תביעות ובהן 4,048 נאשמים. באופלן נדונו 725 מביניהם למוות, בברסלאו – 473, וב'בית-המשפט העממי' (Volksgerichtshof) בברלין – 427.

מתוך נתונים חלקיים של משרד המשפטים של הרייך מתברר, שהמספר הרב ביותר של נדוני מבצע לו"ע הוצאו להורג בגיליוטינה בקלן, ואחר-כך – בברנדנבורג, בדורטמונד, במינכן ובשטדלהיים (Stadelheim). בעיקרון לא הופעלה הזכות לחנינה ביחס לאסירים ממוצא יהודי או לאסירים קומוניסטים.

נשים צרפתיות נכלאו תחילה בכלא שבגומרן (Gommern) ומסתיו 1943 בבתי-כלא בשלזיה. לבית-הכלא לנשים יאואר ('Frauenzuchthaus Jauer') נשלחו גם נשים בלגיות ונורווגיות שנידונו בבית-המשפט בברסלאו וב'בית-המשפט העממי' למאסר של שנים רבות או לעונש מוות. ביניהן היו 11 נשים שנידונו למוות ואחר-כך נחונו.

רק חלק מאסירי לו"ע שנכלאו בבתי-מעצר הועסקו במשק של הרייך (מפעלי תחמושת, בתי-חרושת לסוכר ועוד). התמותה בקרב האסירים הללו בבתי-המעצר ובבתי-הכלא היתה גבוהה.

הסיפ"ו עשה מאמצים כדי לקבל לידיה את אסירי לו"ע ולסלק את שלטונות הצבא ואת בתי-המשפט המיוחדים מתהליך הפעלת הצו. בפקודת המטה הכללי של הורמקט ביוני 1943 הוסדרה העברתם של אסירי לו"ע שזוכו או שריצו עונש מאסר מטעם בתי-המשפט המיוחדים שבקלן, בדורטמונד, בקיל ובברלין, לידי הגסטפו. צו סודי של שר המשפטים אוטו טירק מינואר 1944 הורה למסור את האסירים הללו לגסטפו. אחר-כך השפיעו אירועי המלחמה בחזיתות והתגברות פעולות תנועת ההתנגדות בצפון צרפת בעת פלישת בעלות-הברית בצורה מהותית על תהליך השיפוט של אסירי לו"ע. בספטמבר 1944 הוחלט להעביר את 24,000 אסירי לו"ע שבבתי-הסוהר ובבתי-המעצר לידי הגסטפו, בלי קשר לשלב שבו נמצא תהליך השיפוט. צו של המטה הכללי של הורמקט מיום 24 באותו חודש ביטל זמנית את תוקף פעילותם של בתי-המשפט בענייני לו"ע. בשבועות שאחרי-כן הועברו אסירי לו"ע מבתי-הכלא למחנות הריכוז דכאו, זקסנהאוזן, גרוס-רוזן ועוד. באוקטובר ובנובמבר 1944 הועברו למחנה רונסבריק אסירות בלגיות וצרפתיות מבתי-כלא בשלזיה. זמן קצר לפני שחצה הצבא האדום את גבולות הרייך, בתנאי חורף קשים, הוחל בהוצאת שאר אסירי לו"ע. צעדות המות כללו את הנתיב מבית-הכלא בגרוס שטרכליץ (Gross Strechlitz); היום סטשלצה אופולסקיה (Strzelce Opolskie) ומהמחנה בלבנד (Laband); היום לבדי (Labedy) – למחנה בוכנולד. באותו כיוון הוצאו גם אסירות לו"ע מהכלא ביאואר (Jauer); היום יוורד, (Jaword). אסירי לו"ע ששרדו זכו לשחרור באפריל ובמאי 1945.

